

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน
ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

The Development Approach of Mahamakut Buddhist University's
curricula concerning the training of morality and ethics for
children and youths

พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์¹

Phrakru Vichitpanyaporn

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยตามกระบวนการของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor Galen L. and Alexander William M.) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร วิทยากร/ผู้ช่วยวิทยากร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอบรม จำนวนรวมทั้งสิ้น 291 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบง่าย การดำเนินการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน : 1) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) การวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Study) 3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) และ 4) สรุปผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการประเมินผลหลักสูตร รองลงมา ได้แก่ ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต และด้านการออกแบบหลักสูตร

¹ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

2. สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจำนวน 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 การกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต แนวทางที่ 2 การออกแบบหลักสูตร แนวทางที่ 3 การใช้หลักสูตร แนวทางที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร

3. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 4 แนวทาง ประกอบด้วย 50 ตัวอย่าง ได้แก่ ด้านการออกแบบหลักสูตร 13 ตัวอย่าง ด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต 11 ตัวอย่าง ด้านการใช้หลักสูตร 13 ตัวอย่าง ด้านการประเมินผลหลักสูตร 13 ตัวอย่าง

คำสำคัญ : 1. แนวทางการพัฒนา 2. หลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม 3. เด็กและเยาวชน

ABSTRACT

The objectives of the research were 1) to study the present development of Mahamakut Buddhist University's curricula concerning the training of morality and ethics for children and youths, 2) to synthesize the guidelines for developing the curricula concerning the training of morality and ethics for children and youths, and 3) to develop the curricula about the training of morality and ethics for children and youths through the theory of Galen L. Saylor and William M. Alexander. The samples were 291 in number, which were selected via the simplistic sampling process, comprising the executives, trainers/assistant trainers and training staff members. The research process was implemented in four steps : 1) synthesis of Mahamakut Buddhist University's curricula regarding the training of morality and ethics for children and youths; 2) empirical study, 3) exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA), and 4) summary and evaluation. The computer program was employed to analyze the collected data with statistical tools including mean, standard deviation, EFA and CFA.

The research results were as follows:

1. The present development of MBU curricula as regards to the training of morality and ethics for children and youths was found, in an overall aspect, to stand at the 'MUCH' level. In an individual aspect, the item that bearing the highest mean was assessment and evaluation, followed by curriculum implementation, goal, target and framework setting, and curriculum design, respectively.

2. The guidelines for development of the said curricula were synthesized into four categories beginning with 1) setting goal, target and framework, 2) designing, 3) implementing and 4) assessing and evaluating, respectively.

3. The four guidelines for development of the said curricula encompassed 50 indicators, i.e., 13 indicators for curriculum design; 11 indicators for goal, target and framework setting; 13 indicators for implementation and 13 indicators for assessment and evaluation.

Keywords : 1. Development Approach 2. Curricula concerning the training of morality and ethics 3. Children and youths

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สภาพปัญหาสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองการปกครองประชาชนส่วนหนึ่งได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นขณะเดียวกันความเสื่อมทางจิตใจก็ทวีขึ้นจนน่าวิตกดังจะเห็นได้จากปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสลับซับซ้อนเช่นผู้คนไม่เคารพต่อศีลธรรมวัฒนธรรมประเพณีชาติระเบียบวินัยมีค่านิยมในการฟุ่มเฟือยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวซึ่งเป็นการพัฒนาแคว้นแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้นไม่ได้พัฒนาจิตใจทำให้สภาพสังคมทั่วไปจึงอยู่ในขั้นวิกฤตเพราะการพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นที่ทางวัตถุมากโดยเฉพาะการพัฒนาประเทศชาติ เช่นการสร้างถนนหนทาง การสร้างตึกราบ้าน ช่างการทำให้มีบริการไฟฟ้า น้ำประปา ขยายกว้างขวางออกไป มีเครื่องอุปโภคบริโภคบริการสาธารณูปการที่ใช้กันได้ทั่วไปตลอดจนความบริบูรณ์พร้อมสะดวกสบายทางวัตถุทุกอย่างที่ประชาชนจะเข้าถึงได้ แต่ในกลุ่มเยาวชนคนไทยซึ่งถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ควรใส่ใจและแก้ไข นั่นคือประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนว่าไม่เป็นที่พึงประสงค์หลายประการ เช่น ขาดความสนใจใฝ่รู้ คิดไม่เป็น ทำไม่เป็น แก้ปัญหาไม่เป็น ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ขาดคุณธรรมจริยธรรมและลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ ทั้งความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความอดทน ไม่สู้งาน และอื่นๆ เกิดความเครียด ความทุกข์ ความเห็นแก่ตัว และกระบวนการเรียนรู้ไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เห็นได้จากข่าวตามสื่อต่างๆ ที่สะท้อนถึงความเสื่อมถอยทางคุณธรรมจริยธรรม เช่น ข่าวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาทถึงขั้นเสียชีวิต การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยไร้แก่นสาร จนอาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 16-17) ภาพสะท้อนจากการวิจัยเชิงสำรวจจากสำนักต่างๆ ก็ได้ข้อค้นพบสอดคล้องกัน ดังผลการศึกษาวิจัยที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ร่วมกับสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ทำการสำรวจความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง นักเรียนนักศึกษา จากกรุงเทพมหานครและจังหวัดที่เป็นตัวแทนภูมิภาคทั่วประเทศ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 2,788 คน ระหว่างวันที่ 10-18 มีนาคม 2550 พบว่า พฤติกรรมเยาวชนที่สังคมไทยพึงรับรู้และตระหนักในประเด็นหลักๆ เรียงจากมากไปน้อยได้แก่ การใช้สินค้าฟุ่มเฟือย การแต่งตัวที่โป๊ ไม่ถูกต้องตามกาลเทศะ การมั่ววอบายมุขประเภทต่างๆ และติดเกมมีอิสระทางความคิด กล้าคิดกล้าแสดงออกมากเกินไป ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ และขาดสัมมาคารวะ ตามลำดับ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550, คำนำ)

สถานภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีสถาบันอันเป็นศูนย์กลางและเครือข่ายทั่วประเทศรวม 22 แห่ง ซึ่งประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม วิทยาเขต 7 แห่ง วิทยาลัย 3 แห่ง ศูนย์การศึกษา 11 แห่ง ได้สร้างงานเผยแพร่ธรรมะโดยทีมงานสงฆ์ในรูปของการพัฒนาศีลธรรมเป็นที่ประจักษ์มาแล้วทั่วประเทศ ทั้งนี้เรามีโอกาสได้เห็นว่า นอกจากคุณภาพของพระสงฆ์ที่มีสถานะสูงขึ้นในปัจจุบันแล้ว จุดเน้นที่การบริหารจัดการองค์การของสถาบันให้มีคุณภาพก็เป็นปัจจัยสำคัญเช่นกัน กล่าวสำหรับยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ การบริหารจัดการของสถาบัน ซึ่งให้ความสำคัญครอบคลุมในทุกด้าน ดังเช่น ปรับโครงสร้าง ปรับรื้อระบบและกลไกการบริหารงาน และปรับปรุงระเบียบและข้อบังคับ การบริหารงานที่เหมาะสม เช่น การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคลากร การบริหารวิชาการ ระบบตรวจสอบภายในและอาคารสถานที่ที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นแนวทาง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยความหมายและความสำคัญของหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตร ความหมายและความสำคัญของการฝึกอบรม การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม หลักการจัดฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรและเนื้อหาในการฝึกอบรม กระบวนการฝึกอบรม การประเมินผลและการติดตามผลการฝึกอบรมนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องศึกษากระบวนการทำงานเพื่อประเมินการดำเนินงานและผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม ว่ามีคุณประโยชน์และบรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนาสามารถแก้ไขปัญหาเยาวชนในอนาคตได้

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเพื่อค้นหารูปแบบหรือแนวทางที่มีประสิทธิผลสำหรับพัฒนาเยาวชน และช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์สร้างคุณค่าในการดำเนินชีวิตของเยาวชนให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเสริมสร้างชีวิตให้มีคุณธรรม มีคุณภาพ และดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.3 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.2 เป็นข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจ นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาบุคลากรในฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาแนวทางในการพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแพร่คุณธรรมจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร วิทยาการ/ผู้ช่วยวิทยาการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอบรม จำนวนรวมทั้งสิ้น 291 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรต้นว่าด้วยสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบ Likert การดำเนินการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน : 1) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) การวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Study) 3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) และ 4) สรุปผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

5. ผลการวิจัย

5.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการประเมินผลหลักสูตร รองลงมา ได้แก่ ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต และด้านการออกแบบหลักสูตร

5.2 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการประเมินผลหลักสูตร รองลงมา ได้แก่ ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต และด้านการออกแบบหลักสูตร

5.2.1 ด้านการประเมินผลหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ส่งเสริมให้มีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดรองลงมา ได้แก่ มีการประชุมคณะครูเพื่อชี้แจง แนะนำ การวัดประเมินผลการเรียนรู้ให้เป็นไปตามระเบียบและสอดคล้องกับหลักสูตร นำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ส่วนข้อ

ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการเรียนการสอน

5.2.2 ด้านการใช้หลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ วางแผน และจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนรองลงมา ได้แก่ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำหลักสูตร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการวิเคราะห์หลักสูตร

5.2.3 ด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขตโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการจัดทำแผนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนด รองลงมา ได้แก่ วัตถุประสงค์การดำเนินงานมีการแบ่งออกเป็นวัตถุประสงค์ย่อยในระดับกิจกรรม หรือส่วนงานย่อย แผนที่จัดทำมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน งบประมาณ อัตรากำลังและ ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการกำหนดวิธีการ เพื่อให้บุคลากร เข้าใจในงานที่ปฏิบัติว่าจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานของส่วนงานย่อย ที่ปฏิบัติงาน และ บรรลุวัตถุประสงค์ตามภารกิจ

5.2.4 ด้านการออกแบบหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มี ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถระหว่างวัฒนธรรมที่ผู้เรียนมีความแตกต่างกันรองลง มา ได้แก่ สร้างสรรค์ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม มีแรงจูงใจและมีแรงกระตุ้นปัญญาคุณค่า และความทรงจำของแต่ละบุคคลและวัฒนธรรมที่หลากหลาย นำมาเป็นมาตรการในบริบทของการการ ออกแบบหลักสูตร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การเพิ่มการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่มีผลต่อประสิทธิผล ของหลักสูตร การสอนและกลยุทธ์ของการการออกแบบหลักสูตร

5.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) แนวทางการ พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวิเคราะห์จำนวน 263 รูป/คน จากการร่างแนวทางการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ 4 แนวทาง 45 ตัวบ่งชี้ เมื่อผู้วิจัยทำการผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) ได้ 4 แนวทาง 45 ตัวบ่งชี้ โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักมากกว่า 0.30 (สุภมาศ อังศุโชติ และคณะ, 2551, หน้า 43-44) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ค่า Bartlett's test of Sphericity เท่ากับ 1229.762 มีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01และมีค่าดัชนีไกเซอร์- เมเยอร์- ออลคิน (Kaiser - Mayer - Olkin Measure of Sampling Adequacy/ MSA) เท่ากับ 0.787 โดยค่าของ KMO ควรจะมากกว่า 0.5 แสดงว่า แนวทางการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมในระดับมากสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันได้โดยด้านการกำหนด เป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต 11 ตัวบ่งชี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.818 - 0.492 ด้านการออกแบบ หลักสูตร 13 ตัวบ่งชี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.818 - 0.498 ด้านการใช้หลักสูตร 13 ตัวบ่งชี้ ค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบ 0.780 – 0.610 ด้านการประเมินผลหลักสูตร 8 ตัวบ่งชี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.783 – 0.585

5.3.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวเป็นองค์ประกอบที่แท้จริงของตัวแปรแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมีคุณสมบัติวัดตัวแปรได้เป็นอย่างดี ซึ่งพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้แต่ละตัวที่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยตัวแปรที่มีความสำคัญสูงสุด คือ ด้านการออกแบบหลักสูตร (y2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.988 รองลงมาคือ ด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต (y1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.960 ด้านการใช้หลักสูตร (y3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.859 และด้านการประเมินผลหลักสูตร (y4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.025 ตามลำดับ

สรุปแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 4 แนวทาง ประกอบด้วย 50 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านการออกแบบหลักสูตร 13 ตัวบ่งชี้ ด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต 11 ตัวบ่งชี้ ด้านการใช้หลักสูตร 13 ตัวบ่งชี้ ด้านการประเมินผลหลักสูตร 13 ตัวบ่งชี้

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ประกอบด้วยด้านการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต ด้านการออกแบบหลักสูตร ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งตรงกับความต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน หลักสูตรมีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียนหลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะที่สื่อความหมายให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้เข้าใจในแนวทางปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับสภาพของสังคม ตรงความต้องการและความถนัดของผู้เรียน ยึดหยุ่นตามสภาพของท้องถิ่นของผู้เรียนที่แตกต่างกันไปตามสภาพการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากหลักสูตรผู้เรียนนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ ทั้งนี้การสร้างหรือปรับปรุงหลักสูตร ควรมีส่วนร่วมจากบุคคลหลายฝ่าย ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดเป็นรายบุคคลด้วยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสูนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 159 - 160) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความสามารถเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอันดับแรก การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงาน เป็นระเบียบแบบแผนที่ต่อเนื่องกัน เริ่มตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรว่าจะเปลี่ยนแปลงส่วนย่อยหรือพัฒนาทั้งระบบ จะดำเนินการในขั้นตอนใดต่อไป สิ่งเหล่านี้ผู้มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรเช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดหลักสูตร ครูผู้สอน นักวิชาการ

ทางการศึกษา บุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันพิจารณากันอย่างรอบคอบไปจนถึงการประเมินผล การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ การประสานงานกันอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับการพัฒนาหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็น เอกสาร เนื้อหาวิชา การทดสอบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอน จะต้องสร้างขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้เข้าใจหลักสูตรใหม่ ความคิดใหม่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจและทัศนคติของผู้เรียนด้วย

6.2 ผลจากการวิจัยพบว่า ด้านการประเมินผลหลักสูตร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การประเมินผลหลักสูตร เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่ง เพราะจะได้รู้ถึงคุณค่าของหลักสูตรตัดสินว่าคุณภาพของหลักสูตรมีคุณภาพดีเพียงใด ผลผลิตของหลักสูตรคือ ผู้เรียนเมื่อจบออกไปแล้วเป็นอย่างไร การประเมินผลหลักสูตรนั้น ประเมินตั้งแต่ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ขณะที่ทดลองใช้ และเมื่อประกาศใช้แล้ว เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะทำให้การประเมินผลหลักสูตร เป็นระบบ ระเบียบ และเป็นแนวทางวิทยาศาสตร์ ประเมินได้ตามจุดที่ต้องการ และการประเมินผลหลักสูตรควรประเมินผลทั้งหมดของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การเรียน การสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรม การวัดผล เป็นต้น การประเมินผลจะส่งผลไปยังผู้มีอำนาจในการตัดสินว่า หลักสูตรนั้นสมควรที่จะแก้ไขปรับปรุงเพียงใด มีปัญหาอะไรบ้างในการใช้หลักสูตรนั้น จะได้ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้หลักสูตรนั้นเป็นหลักสูตรที่ดี และสนองความต้องการต่างๆ ของผู้เรียน สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง จิตวิทยาการเรียนรู้ การประเมินผลหลักสูตร ควรจะดำเนินการและกระทำอยู่เสมอ สำหรับการปรับปรุง พัฒนา หลักสูตร ให้มีคุณภาพดีที่สุด การประเมินผล เป็นกระบวนการที่จะตรวจสอบว่าประสพการณ์การเรียนที่จัดขึ้นนั้นได้ผลที่พึงปรารถนาจริง ๆ หรือไม่ และได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด และการประเมินผลหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้าย นักพัฒนาหลักสูตร และผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร หรือบอกได้ว่าหลักสูตรบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินต้องประเมินระหว่างการเรียนการสอน และประเมินรวบยอด การประเมินระหว่างการเรียนจะช่วยให้พิจารณาการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการตัดสินใจปรับปรุงในกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนการประเมินรวบยอดเป็นการประเมินการวางแผนใช้หลักสูตรทั้งหมด เพื่อตัดสินใจในการทบทวนปรับปรุง และประยุกต์ใช้ในกลุ่มประชากรอื่น ๆ ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงเน้นที่การประเมินตัวหลักสูตร คุณภาพของการสอน และพฤติกรรมทางการเรียนของผู้เรียน ผลจากการประเมินจะช่วยให้ นักพัฒนาหลักสูตรตัดสินใจได้ว่ายังคงใช้หลักสูตรนี้ต่อไป ควรปรับปรุงแก้ไข หรือควรจะยกเลิกหลักสูตรดังกล่าว การประเมินผลหลักสูตร เป็นการพิจารณาค่าของหลักสูตร โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูล และใช้ข้อมูลจากการวัดในแง่ต่างๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นมีคุณค่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใดหรือได้รับผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือมีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป และนำเสนอผู้บริหาร ผู้มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการดำเนินต่อไปหรือการประเมินผลหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน วิธีสอนและการวัดผลจะสัมพันธ์กันหรือไม่ สอดคล้องกับแนวคิด

ของ Ralph Tyler(1930, p. 220) ได้เป็นผู้วางรากฐานให้นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 โดยไทเลอร์(Tyler) ได้เป็นผู้ริเริ่มให้คำนิยามการศึกษาว่า “การศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” (อรรถา ปราชญ์นคร, 2523, หน้า 134) ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตรจึงมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงเป็นจุดสำคัญ ซึ่งหมายความว่า จะมีการวัดผลโดยเอาจุดมุ่งหมายเป็นที่ตั้ง และหาว่าได้มีพฤติกรรมอะไรเปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ ตามแนวคิดนี้ภาพพจน์ของการจัดหลักสูตรก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องมีการจัดวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นอย่างไร จะจัดประสบการณ์การสอนที่สามารถจะให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินผลหลักสูตรที่จะช่วยชี้ให้เห็นจริงว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายจริงหรือไม่ อย่างไร

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/สถาบันการศึกษาทุกระดับ สามารถนำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ตามสภาพความเป็นจริงของแต่ละสถาบัน ทั้งนี้ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานทุกระบวนการให้บรรลุตามนโยบายที่กำหนดไว้

7.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างความในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตแบบชาวพุทธอย่างถาวร

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในรูปแบบอื่นๆ

7.2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม สำนึกความเป็นไทยและอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเด็กและเยาวชน

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม เสริมสร้างความเป็นไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข พุทธศักราช 2551**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา : ระเบียบวาระแห่งชาติ(พ.ศ. 2551-2555)**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย**. เชียงใหม่ : The Knowledge Center.
- สุภมาศ อังศุโชติ และคณะ. (2551). **สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ : เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL**. กรุงเทพฯ : บริษัทมิสชั่น มีเดีย จำกัด.
- อรรถา ปราชญ์นคร. (2523). **หลักสูตรและแบบเรียนมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

Tyler, Ralph W. (1930). **Basic Principles of curriculum and Instruction.** Chicago : The University of Chicago press.

9. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์เงินอุดหนุนโครงการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก พระราชปริยัติวิมล,ดร. พระครูสังฆรักษ์ไชรัตน์ ขยรัตน์,ดร. ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี นางรัชฌีย์ เจริญนนท์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดเก็บข้อมูล และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณ ขอขอบคุณและอนุโมทนาไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยเรื่องนี้จะอำนวยคุณประโยชน์แก่ผู้ที่มีความสนใจพอสมควร